

Dead Men Don't Praise God

Jacob Glatstein

We received the Torah on Sinai
and in Majdanek we gave it back.
Dead men don't praise God,
and the Torah was given to the living
And just as we all stood together
at the giving of the Torah,
so did we all die together at Majdanek.
I'll translate the tousled head, the pure
eyes,
the tremulous mouth of a Jewish child
into this frightful fairy tale.
I'll fill the sky with stars
and I'll tell him:
our people is a fiery sun
from beginning to beginning to beginning.
Learn this, my little one,
from beginning to beginning to beginning.
Our whole imagined people
stood at Mount Sinai
and received the Torah.
The dead, the living, the unborn,
every soul among us answered:
we will obey and hear
You, the saddest boy of all generations,
you also stood on Mount Sinai.
Your nostrils caught the raisin-almond
fragrance of each
word of the Torah.
It was Shavuoth, the green holiday.
You sang with them like a songbird:
I will hear and obey, obey and hear
from beginning to beginning to beginning.
Little one, your life is carved
in the constellations of our sky,
you were never absent,
you could never be missing.
When we were, you were.

Oamenii morți nu-l laudă pe Dumnezeu

Traducere AG

Am primit Tora pe muntele Sinai
și în Majdanek am dat-o înapoi.
Morții nu-l laudă pe Dumnezeu,
iar Tora a fost dată celor vii
Și așa cum am stat cu toții împreună
la dăruirea Torei,
așa am murit cu toții împreună la
Majdanek.
Voi traduce capul ciufulit, ochii puri,
gura tremurândă a unui copil evreu
în acest basm înspăimântător.
Voi umple cerul cu stele
și îi voi spune:
poporul nostru este un soare de foc
de la începutul începutului.
Învață asta, micuțul meu,
de la început la început la început la
început.
Întregul nostru popor închipuit
a stat pe Muntele Sinai
și a primit Tora.
Cei morți, cei vii, cei nenăscuți,
fiecare suflet dintre noi a răspuns:
ne vom supune și vom asculta
pe tine, cel mai trist băiat al tuturor
generațiilor,
ai stat și tu pe Muntele Sinai.
Nările tale au prins parfumul de stafide și
migdale al fiecărui
cuvânt al Torei.
Era Shavuoth, sărbătoarea verde.
Ai cântat cu ei ca o pasăre cântătoare:
Voi asculta și voi asculta, voi asculta și voi
auzi.
de la început la început la început la
început.
Micuțule, viața ta este sculptată
în constelațiile cerului nostru,

And when we vanished,
you vanished with us.
And just as we all stood together
at the giving of the Torah,
so did we all die together at Majdanek.
*
From all sides the souls came flocking.
The souls of those who had lived out their
lives, of those
who had died young,
of those who were tortured, tested in every
fire,
of those who were not yet born,
and of all the dead Jews from great
grandfather Abraham down
they all came to Majdanek for the great
slaughter.
All those who stood at Mount Sinai
and received the Torah
took these holy deaths upon themselves.
"We want to perish with our whole people,
we want to be dead again,"
the ancient souls cried out.
Mama Sarah, Mother Rachel,
Miriam and Deborah the prophetess
went down singing prayers and songs,
and even Moses, who so much did not want
to die
when his time came,
now died again.
And his brother, Aaron,
and King David,
and the Rambam, the Vilna Gaon,
and Mahram and Marshal.
And with every holy soul
that perished in torture
hundreds of souls
of Jews long dead, died with them.
And you, beloved boy, you too were there.
You carved against the constellated sky,
you were there, and you died there.
Sweet as a dove you stretched out your neck

nu ai fost niciodată absent,
nu ai putea lipsi niciodată.
Când noi am fost, și tu ai fost.
Și când noi am dispărut,
tu ai dispărut cu noi.
Și așa cum am stat cu toții împreună
la oferirea Torei,
așa am murit cu toții împreună la
Majdanek.
*
Din toate părțile sufletele veneau în număr
mare.
Sufletele celor care își trăiseră viața, ale celor
care
care au murit tineri,
ale celor care au fost torturați, încercați în
fiecare foc,
ale celor care încă nu se născuseră,
și ale tuturor evreilor morți, de la
străbunicul Avraam în jos.
au venit cu toții la Majdanek pentru marele
măcel.
Toți cei care au stat pe Muntele Sinai
și au primit Tora
au luat asupra lor aceste morți sfinte.
"Vrem să pierim împreună cu întregul
nostru popor,
vrem să fim din nou morți".
au strigat sufletele străvechi.
Mama Sarah, Mama Rachel,
Miriam și Deborah profetesa
au coborât cântând rugăciuni și cântece,
și chiar și Moise, care atât de mult nu voia să
moară.
când i-a sosit vremea,
acum a murit din nou.
Și fratele său, Aaron,
și regele David,
și Rambam, Vilna Gaon,
și Mahram și Mareșal.
Și cu fiecare suflet sfânt au pierit în tortură

and sang together with the fathers and mothers.
From beginning to beginning to beginning.
Shut your eyes, Jewish child,
and remember how the Baal Shem rocked you in his arms
when your whole imagined people vanished in the gas chambers of Majdanek.
And above the gas chambers and the holy dead souls,
a forsaken abandoned Mount Sinai veiled itself in smoke.
Little boy with the tousled head, pure eyes, tremulous mouth,
that was you, then—the quiet, tiny, forlorn given-back Torah.
You stood on top of Mount Sinai and cried,
You cried your cry to a dead world.
From beginning to beginning to beginning.
And this was your cry:
we received the Torah on Sinai
and in Majdanek, we gave it back.
Dead men don't praise God.
The Torah was given to the living.

sute de suflete
de evrei morți de mult timp, au murit cu ei.
Și tu, băiat iubit, și tu ai fost acolo.
Ai sculptat pe cerul constelat,
ai fost acolo, și ai murit acolo.
Dulce ca un porumbel ți-ai întins gâtul
și ai cântat împreună cu tații și mamele.
De la început la început la început la început.
Închide ochii, copil evreu, și amintește-ți
cum Baal Shem te-a legănat în brațele sale.
când tot poporul tău închipuit a dispărut în
camerele de gazare de la Majdanek.
Și deasupra camerelor de gazare
și sfintele suflete moarte, un Munte Sinai
abandonat, abandonat, s-a acoperit de fum.
Băiețelul cu capul ciufulit, ochii puri, gura
tremurândă, acela erai tu, atunci - liniștit,
micuț, abandonat. Tora dată înapoi.
Ai stat pe vârful Muntelui Sinai și ai plâns,
Ți-ai strigat strigătul către o lume moartă.
De la început la început la început la început.
Și acesta a fost strigătul tău:
am primit Tora pe Sinai
și în Majdanek, am dat-o înapoi.
Oamenii morți nu-l laudă pe Dumnezeu.
Tora a fost dată celor vii.

**

UN GENIU AL IDISHULUI

Jacob Glatstein (1896 - 1971) a fost un poet și critic literar american de origine poloneză care a scris în limba idiș. Glatstein s-a născut în Lublin, Polonia, într-o perioadă în care evreii reprezentau 51% din populația orașului. Deși familia sa s-a identificat cu mișcarea iluministă evreiască, a primit o educație tradițională până la vârsta de 16 ani, completată de o educație privată în materii laice și de o introducere în literatura idiș modernă. [La vârsta de 13 ani, scria deja și a călătorit la Varșovia pentru a-

și împărtăși lucrările cu scriitori idiș celebri, precum I. L. Peretz. În 1914, din cauza antisemitismului tot mai mare din Lublin, a emigrat la New York, unde locuia unchiul său. În același an, prima sa povestire a fost publicată într-o publicație săptămânală americană în idiș. A lucrat în fabrici de dulciuri în timp ce studia engleza. A început să studieze dreptul la Universitatea din New York în 1918, unde l-a întâlnit pe tânărul poet idiș N. B. Minkoff, dar ulterior a renunțat la studii. A lucrat pentru scurt timp în învățământ înainte de a trece la jurnalism. S-a căsătorit cu Netti Bush în 1919. A doua căsătorie a fost cu Fanny Mazel, cu care a avut doi fii și o fiică.

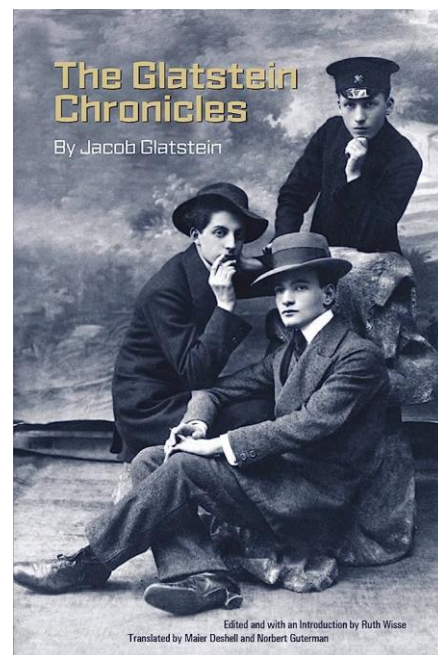
Glatstein și-a conceput o autobiografie fictivă sub forma unei trilogii. Prima parte a fost călătoria din America înapoi în Polonia, a doua parte a fost perioada petrecută în Polonia, iar a treia parte ar fi descris revenirea sa în America. A publicat primele două părți în 1938 și 1940, dar nu a scris-o niciodată pe cea de-a treia. În primele două cărți și în alte părți, a scris despre catastrofa care se anunța în Europa.

La întoarcerea din Europa, Glatstein a început să scrie o rubrică săptămânală în ziarul său, mai întâi sub pseudonimul Itzkus și apoi, la îndemnul editorului, sub numele său. Introspectivismul a insistat asupra faptului că totul, inclusiv evenimentele curente, era materie primă pentru poezie, dar noua slujbă a lui Glatstein a venit cu un cost aparent pentru poezia sa, deoarece la sfârșitul anilor 1930 a publicat relativ puține versuri. S-a concentrat asupra romanelor Yash și asupra jurnalismului.

Pe lângă faptul că a sunat ceea ce el numea "clopotele tăcute" de avertizare pentru evreii polonezi și europeni, Glatstein a scris despre antisemitismul unor personalități literare

precum Theodore Dreiser și Dostoievski. Ura lui Dostoievski față de evrei a fost un punct nevralgic pe tot parcursul vieții: Cum a putut un scriitor care "l-a pus pe Dumnezeu pe masă/ ca pe o sticlă de whisky/ și l-a sorbit" să nu aprecieze poporul evreu intoxicat de Dumnezeu? De asemenea, a scris cu o rară clarviziune despre Stalin și comunism, propunând odată respingerea Cominternului (Internaționala Comunistă) în favoarea a ceea ce el a numit Yidntern. Deși a refuzat să își îndulcească poziția față de comunism și Uniunea Sovietică din cauza opoziției acesteia față de hitlerism, el a fost, de asemenea, disperat de reacția călduță a democrațiilor lumii la evenimente precum cucerirea Etiopiei de către Italia sau suprimarea constantă a libertății în Germania de către Hitler. Și, bineînțeles, era îngrijorat de soarta limbii idiș.

Aceste preocupări s-au contopit în cel mai faimos poem al său, datat aprilie 1938, în care trânteste cu voce tare poarta împotriva civilizației occidentale, spunând: "Noapte bună, lume largă. / Lume mare și împuțită./Nu tu, ci eu, trântesc poarta". Glatstein a înregistrat această poezie, astfel încât încă se mai poate auzi cum îl condamnă cu vocea sa puternică:

*Neamț porcesc, polonez ostil,
Hoțule, Amalekit-țară de rahat și de
gunoaie.
Democrație de baltă,
Cu compresa ta rece de simpatie
Noapte bună, lume tupeistă cu strălucirea
ta electrică.*

La acea vreme circula o glumă despre un evreu german sau polonez care se duce la o agenție de turism pentru a-și aranja plecarea din Europa. Omul numește o destinație după alta, iar agentul îi explică de ce imigrația este imposibilă în fiecare țară în parte. În cele din urmă, evreul exasperat spune: "Nu aveți un alt glob?".

Glatstein este, la urma urmei, un american, nu evreul captiv care caută o viză, ci omul din cea mai liberă țară de pe pământ. În calitate de om liber într-o țară liberă, el înapoiază lumii "Iisus-Marx" pe care evreii i l-au lăsat moștenire și blestemă înțelegerea proastă pe care evreii au făcut-o abandonând nigun-ul, melodia fredonată de la masa de Shabbos, pentru muzica idolatră a lui Wagner. "Sufocați-vă cu fiecare picătură din sângele nostru botezat!" le spune Glatstein neamurilor, inversând direcția evreilor care au pledat pentru a fi primiți în civilizația occidentală.

Era anul 1938. Apoi a venit războiul și iată că ipostazele retorice au făcut loc ororii care se conturau în fața realităților Soluției Finale a lui Hitler. Glatstein a devenit unul dintre marii elogiatori ai evreilor europeni. Plângerile sale, poeme ale Hurbanului în forme neobișnuite de paradox și spirit, multe dintre ele adresate lui Dumnezeu, vor

rămâne probabil în centrul moștenirii lui Glatstein.

Oare toate acestea au împiedicat cumva scrierea celei de-a treia părți a trilogiei Yash? Problema lui Glatstein nu a fost cu siguranță blocajul scriitorului: El a umplut mai multe colecții groase de eseuri și critică literară în timpul și după anii 1950, iar după război a fost un poet mai prolific decât fusese înainte. Cercetătorul literar Dan Miron relatează că, cu puțin timp înainte de moartea sa în 1971, poetul i-a spus că aflarea veștii despre distrugerea evreilor polonezi l-a împiedicat să termine "Yash proyekt". Aceasta pare a fi cel mult o explicație parțială, deoarece Glatstein a anunțat un viitor roman intitulat *Ven Yash iz tsurikgekumen* (Când Yash s-a întors), iar un fragment publicat de el în revista trimestrială *Di Goldene Keyt* din Tel Aviv în 1958 indică faptul că urma stilul celui de-al doilea volum, care combină scenele imaginate cu amintiri și reportaje. Acest lucru ar fi necesitat descrierea modului de viață la care s-a întors Yash. Judecând după ceea ce a scris Glatstein în anii de după război, mai degrabă întoarcerea în America decât distrugerea evreilor polonezi a fost ceea ce nu a putut gestiona.

Iată un vers scurt de la începutul anilor 1950, "Vi a pastke" (Ca o capcană pentru șoareci), care are un ton tipic pentru colecția lui Glatstein din 1956, *Erdene Reyd* (Discurs legat de pământ):

Ca o mică capcană pentru șoareci
Un mic shul se află în Long Island.
Congregațiile sunt puține.
Nimeni nu a descoperit încă
Dacă Dumnezeu
Se oprește vreodată pentru o vreme.

Pietatea rabinului
este conservatoare.
De la sinagoga lui tăcută
Îi trimite lui Dumnezeu o scrisoare
La vechea adresă:
"Vino și ascultă predica mea despre tine în
Sabat.
Să nu uiți.

Congregația e mică la număr.
E loc pentru cinstirea lui Dumnezeu.
Dar nimeni nu știe dacă Dumnezeu
Vine acolo pentru o oră.

Analogia comică dintre rozătoare și
omnipotent este întărită de legătura dintre
termenii idiș zikh araynkhapn și khapt zikh
arayn (a pica înăuntru) cu khapn, a prinde în
capcană. Totul aici este neînsemnat,
sinagoga, numărul de congregați, întâlnirea
divină. Nu rabinul, ci pietatea lui este
conservatoare, exemplificând prudența și
constrângerea confesiunii. În locul
maiestuoasei chemări a lui Dumnezeu către
Avraam și a dăruirii Torei prin Moise, îl
avem pe rabinul american care îl cheamă pe
Dumnezeu să îl asculte, cu rimele care duc
ironia la bun sfârșit: konservativ, trimite-i
un briv; la vechea adresă, vino și nisht farges
(Nu uita). Pasiunea intimă a idealului
hasidic al dveykes, al lipirii de Dumnezeu, a
fost schimbată cu posibilitatea unei vizite
ocasionale.

Corespunzător rabinului american care îl
tratează pe Dumnezeu ca pe un potențial
congener este subiectul unui al doilea poem,
profetul american (Der novi) care
înlocuiește credința cu faptele. Nu ca Ilie
hrănit de corbi, ci ca un om cu venituri mari
și bine hrănit, profetul de astăzi este un
tânăr orator. El este un psiholog, un

economist sau un sociolog din Raportul Pew,
unul dintre acei experți care servesc zeița
statisticii. După încă puțin pe această linie,
poemul se încheie: "Mitzvoth-urile pe care le
cere sunt banale./Aplauzele tună în sală".
Cuantificarea și metodele științelor sociale
au înlocuit categoriile morale și spirituale
ale iudaismului.

Nici cenzura poetului nu se oprește la
conducere. Un om de afaceri care se
îndreaptă spre shul în mașina sa de lux este
portretizat în felul în care literatura
anticapitalistă își pune adesea amprenta -
omul de afaceri bogat care crede că poate
cumpăra fericirea:

*Automobilul devorează
Și cu eleganță profanează
Bucăți din limitele Sabatului.
Un om de afaceri pensionar se grăbește
spre shul
Unde se face rugăciunea
Pentru sănătate și zile lungi.*

Adjectivul tsurikgetsoygener (pensionar)
sugerează că omul este atât pensionat, cât și
atras înapoi la sinagogă, așteptând o
compensație pentru participarea sa sub
forma unei sănătăți îmbunătățite. Rima
dintre mekhalel (pentru profanare) și
mispalel (pentru rugăciune) arată că
vehiculul credinței sale este acum mașina,
complet liberă de structura de respectare
care definea odată granițele iudaismului
prin prescrierea exactă a distanței pe care o
putea parcurge cineva în Sabat. Din moment
ce acest om de afaceri merge la shul doar din
parcare, tehnic, mașina sa este cea care
încalcă legea.

Satira tinde să își îndrepte ghimpele de pe un peron ridicat. Mendele Moher Sfarim a făcut acest lucru, de exemplu, când a descris evreii care se certau într-o baie ca și cum ar fi fost membri ai Parlamentului britanic: Distanța dintre băncile Parlamentului și băncile din baia de baie evidențiază absurditatea modului în care evreii practică o politică imaginată, retorică, lăsând lumea să le determine soarta. Satira lui Glatstein vine din cealaltă direcție. El îi descrie pe evreii americani în terminologia strămoșilor lor. Portretizându-i prin prisma mitzvoturilor, a sfințeniei, a lui Dumnezeu, a lui Ba'al Shem Tov, a lui Isaia și a lui Avraam, arată cât de atrofiată a devenit evreitatea lor.

Însuși titlul "Sunday-shtetl", unul dintre cele mai mușcatoare poeme din acest gen, implică faptul că Sabatul evreiesc este acum supus calendarului creștin. Iată minunata traducere a Cynthiei Ozick:

Cărăușul rabinului Levi Yitskhok - cel care a purtat povești și tfilin în timp ce ungea roțile căruței sale cu smoolă... apare sub forma unui grup de evrei. care se învârt în jurul caselor lor, spălând mașini (în timp ce shtetl-ul adoarme în somnul său de duminică), adunând facturi și făcând afaceri pentru a plăti ceea ce este datorat la strângerea de fonduri de pinochle. la care au participat aseară, la Centrul de Afaceri.

Cititorul ideal al acestei poezii ar trebui să cunoască povestea discipolului care îl informează pe rabinul hasidic Levi Yitzhak din Berdichev că hamalul său i-a profanat poveștile și tfilin-ul, purtându-le în timp ce ungea roțile căruței sale. La care Levi Yitzhak îi răspunde: "Cât de minunați sunt evreii Tăi, Doamne, că se închină Ție chiar și în timp ce execută munci de jos." Spre deosebire de acei evrei de odinioară, descendenții lor americani reduc nervos presiunea furtunurilor atunci când își spală mașinile duminica dimineată, ca nu cumva zgomotul să jighească vecinii creștini în drum spre biserică.

Căruțașii noștri deghizați,
își spală roțile cu furtunul,
taie curentul pentru a reduce zgomotul.
Suflete pierdute, caută să se adăpostească
la sinagoga părăsită
care așteaptă să se umple de Yom Kippur.

Acești evrei de duminică sunt evrei secreți
care zâmbesc pentru vecini.
Clopotul bisericii sare cu toleranță peste
stâlpii ușilor evreilor.
Ei ascultă
cu urechea ciulită,
cu frică de Marran.

Glatstein nu a fost deloc singurul care a denigrat conformismul suburbiilor și vitalitatea în declin a religiei evreiești din America; originalitatea sa a constat în forma în care și-a conturat critica. Sondajele și eseurile sociologice trasează declinul evreității în America în limbajul problemei pe care o descriu, iar romancierii precum Philip Roth au luat în general ca etalon un grad de asimilare chiar mai ridicat decât cel al evreilor burghezi pe care îi satirizează, dar

poemul lui Glatstein întruchipează evreitatea din care evreimea americană a decăzut. Când trăiau ca sclavi în Egipt, evreii erau asigurați că Dumnezeu va trece peste casele ale căror stâlpi de ușă îi marcau ca evrei, dar în America suburbană depind de toleranța bisericii pentru a nu-i identifica ca evrei. Spiritul idiș al lui Glatstein implică faptul că evreii americani au pierdut nu numai forța originală a credinței lor, ci și conștiința ironică de sine a primei generații de renegați idiș ca el. Limbajul aluziv este cel care face ca ideea să fie clară; ei nici măcar nu mai înțeleg gluma.

Într-un alt poem, vorbitorul se adresează generației de nepoți evrei ("Eynikl-doyres"), spunându-le: "Eu nu am fugit atât de departe (Ikh bin azoy vayt nisht antlofn) de fondatorul hasidismului (fun bal shem) cum fugiți voi de bunicul vostru (vi ir antloyft fun ayer zeyde)". Tinerii americani nu sunt nici măcar eretici; Yash nu ar putea spera să-și găsească locul printre ei.

Cum se face că declinul religiei evreiești, care nu apăruse ca subiect în primele patru cărți de versuri ale lui Glatstein sau în niciunul dintre romanele lui Yash, să tulbure atât de multe dintre aceste poeme postbelice? Este de fapt, cred, aceeași întrebare - sau cel puțin are același răspuns - ca și întrebarea de ce nu și-a finalizat niciodată trilogia. Yash, dublura literară a lui Glatstein (era, de fapt, porecla lui), fusese alterat de istorie, în timp ce evreimea americană nu.

Tranziția de la evreitatea religioasă la cea culturală a părut cândva, pentru majoritatea intelectualității idiș, parte a unui proces inevitabil. Deoarece limba idiș era ea însăși depozitarul iudaismului, cei care lucrau în

această limbă simțeau că este memeyle, inevitabil investită cu iudaism. Glatstein a învățat că nu era așa. Autoritățile sovietice și susținătorii lor americani s-au folosit de idiș pentru a-i atrage pe vorbitorii și scriitorii ei cu iluzia evreității, cerându-le în același timp să o trădeze pentru un ideal presupus mai înalt de internaționalism revoluționar. La fel de fatală, în opinia lui Glatstein, era patina sentimentală pe care și-o permiteau mulți din cercurile sale, care romanțau trecutul, renunțând în același timp la tot ceea ce avea valoare în tradiția lor:

Poeții idiș,

de ce o asemenea nostalgie

după ceea ce își aminteau arzând

de lumânări de Sabat care se întorceau

în lumânări în jurul unui sicriu?

Yiddishkayt - subiectul și titlul acestei poezii - a fost anunțat de mai multe mișcări evreiești moderne ca fiind substitutul cultural al iudaismului, pornind de la ipoteza că limba idiș a absorbit valorile umaniste universale ale religiei și că ar putea deveni depozitarul lor în viitor. Dar odată ce nu mai aprindeai lumânările de Sabat în prezent, acestea se transformau în lumânări memoriale pentru un trecut sentimentalizat.

Glatstein a fost la fel de dur cu el însuși ca și cu coreligionarii săi. Adresat reflexiv poetului idiș, "Yiddishkayt" se încheie cu o provocare pe care am luat-o drept motto personal când am devenit profesor de literatură idiș:

Nostalgia - Yiddishkayt este doar un cântec de leagăn pentru bătrâni ale căror gingii frământă challah-ul înmuiat.

*Ar trebui să asigurăm noi porțiile moi,
Cuvintele goale, cuvinte depășite,
noi, cei care am visat să fim
oameni ai unei noi Mari Adunări?*

Bărbații Marii Adunări (Anshei Knesset Hagadol) apar la începutul poate celei mai cunoscute Mishnah, Pirke Avot (Capitolele Părinților):

Moise a primit Tora de pe Sinai și a transmis-o lui Iosua, iar Iosua bătrânilor, iar bătrânii profeților, iar profeții bărbaților Marii Adunări. Aceștia au spus trei lucruri: Fiți creativi în judecată, ridicați multe discipline și faceți un gard în jurul Torei.

A sta în această linie de transmitere era departe de a fi un rebusist care își etalează centrarea pe silabe. Yash, care aspira să fie cronicarul poporului evreu în cea mai critică perioadă a istoriei sale, nu a putut să se reintegreze în evreimea americană.

Dar poate că am pus problema prea tare. Este posibil ca consternarea lui Glatstein față de starea evreității și a limbii idiș în America să fi întrerupt proiectul Yash mai puțin decât entuziasmul, bucuria sa față de ascensiunea Israelului. Împreună cu alți poeți idiș americani din anii 1930, Glatstein și-a exprimat resentimentele de înțeles față de "Palestino daberino", accentul exclusiv pus pe ebraică în detrimentul idișului în Yishuv-ul evreiesc din Palestina. Apoi, împreună cu mulți dintre aceiași poeți idiș, a fost atras de Israel după Hurban - dacă se poate spune așa, cu mai multă pasiune chiar

și decât cel mai pasionat sionist, deoarece nimeni mai mult decât poetul idiș nu a înțeles ce a distrus Hitler. Hurban-ul a distrus civilizația care a creat idiș, lăsând o rețea mondială fără centrul ei generator. Evreii aveau atunci nevoie de un loc fizic de refugiu pe care nici Rusia sovietică, nici America nu îl puteau oferi și de o nouă bază spirituală pentru viața evreiască.

Rapoartele lui Glatstein despre călătoria sa în Israel în 1962 se aseamănă foarte mult, ca ton, cu relatările lui Yash din volumele care îi poartă numele. Yash era mereu butonat de oameni care aveau povești de spus, iar acest lucru este exact ceea ce i se întâmplă lui Glatstein în Israel:

În timp ce ajungeam la memorialul național al catastrofei noastre, Yad Vashem din Ierusalim, am fost abordat de un evreu care s-a prezentat în felul următor: "Aveți onoarea de a vorbi cu unul dintre cei doi evrei supraviețuitori care au participat la fondarea orașului Tel Aviv."

Glatstein transmite apoi descrierea bărbatului despre cum aproximativ 60 de familii evreiești au pornit din Yaffo cu 53 de ani mai devreme pentru a întemeia primul oraș evreiesc modern. A avut loc cu adevărat această întâlnire la intrarea în Yad Vashem? Indiferent dacă a avut loc sau nu, prin situarea acestei relatări despre nașterea Tel Aviv-ului la memorialul pentru evreii din Europa, autorul inversează direcția în care se îndrepta.

Magnetismul Israelului a fost sporit pentru scriitorii idiș prin prezența acolo a unui mic, dar puternic centru editorial idiș, care a fost susținut de Zalman Shazar, cel de-al treilea președinte al statului. Scriitorii idiș au oferit o primire călduroasă celor care veneau din

străinătate. Glatstein descrie cum poetul Avrom Sutzkever îl duce într-un tur pe jos al vechiului Yaffo, al cărui colț și colțișor îl cunoaște. Pe treptele unei case din apropierea restaurantului românesc unde iau masa cu cârnăței, sunt logodiți (fartshepet) de trei femei în vârstă care vor să afle de la vizitatorul american dacă a venit să se stabilească. Conversația lor se desfășoară în ebraică, iar una dintre femei îi spune cu mândrie că toate sunt de origine. Ea spune că binecuvântează în fiecare zi faptul că trăiește pe acest pământ, dar apoi, trecând în idiș, adaugă puțin răutăcioasă: "[Ober] alts ineynem iz nishto bay keynem" (dar nu poți avea totul). Glatstein încheie acest raport reluând acest sentiment, dar adaugă: "akhuts baym ineynemdikn yidishn folk", "cu excepția cazului în care ești membru al poporului evreu înregimentat".

Incapabil să facă un raport pozitiv despre evreii din America, Glatstein abia se poate opri să radieze la reconstrucția Israelului, unde este doar un vizitator, așa cum a fost la ultima sa vizită la Lublin. Bazat, așa cum era Yash, pe biografia lui Yankev Glatshetyn, acesta nu se putea "întoarce acasă" în Israel, întrucât locul lui era în America și nu putea prospera în cel de-al treilea volum al unei trilogii bazate pe ideea că America este casa lui. Din fericire, ceea ce Glatstein nu a putut în memoriile sale, a putut face ca poet.

În primul poem din ultima colecție a lui Glatstein, Poems from Right to Left, vorbitorul este întâmpinat la sosirea sa în Israel de un ofițer de imigrare obosit, un pakid, care îl întreabă cu un bâiguială o întrebare standard pe care i-a mai pus-o de sute de ori: "De unde ești?". În idiș, "Shalom! Funvanen iz a yid?" La care poetul

idiș îi răspunde surprinzător: "Yeder yids funvanen/Iz fundanen", "Every Jew's whence/is thence". La început, oficialul își încrețește fruntea și nu reușește să înțeleagă ingeniozitatea. Poemul ne poartă apoi, așa cum se ia un copil de mână, prin fiecare pas lent al aprecierii care se naște. Dintr-o dată, pakidul se luminează și ridurile de pe frunte îi dispar. "Îmi cere să o repet din nou și din nou, și hei - nu sunt leneș și îi îndeplinesc porunca." De când a devenit o poezie o lecție de limbă, un tutorial răbdător?

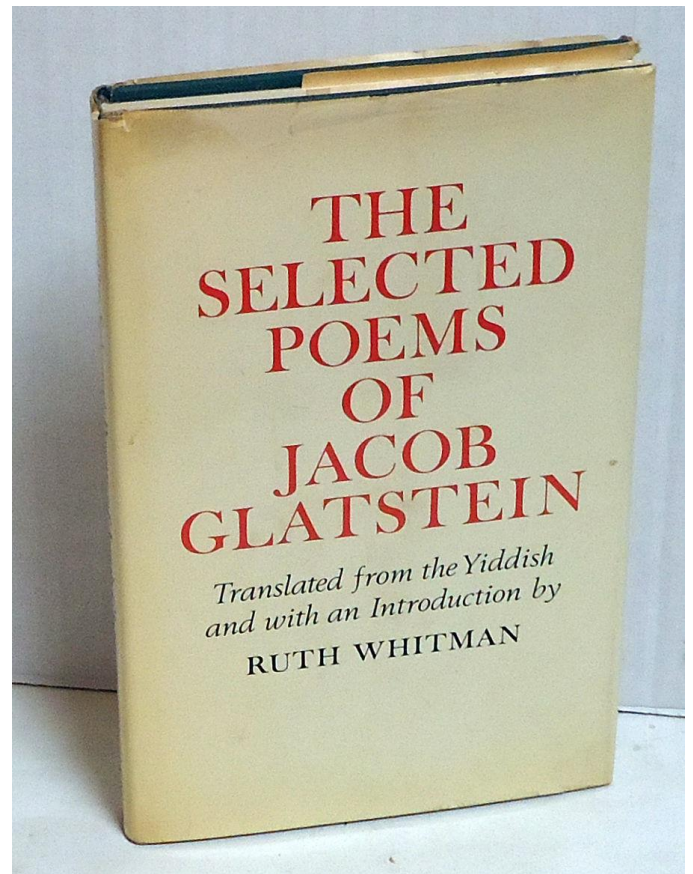
Ingeniozitatea lui Glatstein fusese altădată spectaculos de rapidă - clipește, iar artificiile au explodat și au dispărut. În schimb, progresul de aici este atât de minuțios, încât simțim că poezia este împinsă împotriva curentului său, subordonând noutatea și plăcerile surprizei unui proces mai prozaic. Obligându-l pe oficial, poetul pare să ne învețe ceva nou despre poezie atunci când încearcă să vorbească dincolo de o graniță lingvistică reală. Poetul vrea să fie înțeles de funcționarul care nu știe că există ceva special de înțeles. Dar apoi, odată ce a înțeles, vrea să răspândească veselia. Funcționarul sună pentru ca ceilalți să se adune - nu pentru vreo urgență, ci pentru a forma un minyan de evrei care pot aprecia, "intuitiv, sensul cuvintelor pe care eu nu le mai spun, ci mai degrabă le cânt cu plăcere pentru ei. Ei preiau melodia și înțeleg sensul deplin al vizei mele evreiești - viza mea idiș". Funcționarul obosit devine dirijor și, împreună cu colegii săi și cu poetul, cu toții sunt "prinși în dans ca niște hasidimi Lubavitch".

Această poezie veselă și aparent copilăroasă spune multe. Limba evreilor europeni poate părea străină israelianului, dar ea conține în

formă pură pretenția morală a Israelului, și anume că fiecare evreu are de unde să vină. Deși sună paradoxal, nu ar putea fi mai simplu. Atașamentul durabil față de Țara lui Israel care a animat idiș - și Lubavitch - reîmprospătează ceea ce altfel amenință să se amortească.

Glatstein a conceput trilogia Yash ca pe o punte autobiografică între vechea casă și cea nouă, cu titluri de plecare, sosire și întoarcere care marchează etapele călătoriei sale. Proiectul a fost activat de șocul de a se întoarce într-un loc natal din Polonia care era mult mai amenințat decât comunitatea pe care o părăsise. Însă transformarea la care a fost martor în Polonia și cataclismul care a urmat l-au schimbat și pe el și lumea sa. Nu l-a putut aduce pe Yash înapoi într-o Americă care să servească drept alternativă la comunitățile distruse din Europa și nici nu l-a putut duce pe Yash în locul în care vedea că se conturează un viitor evreiesc.

A fost suficient că Glatstein a scris o elegie pentru evreii din Polonia; nu a vrut să scrie un requiem pentru Yash. Așa că lucrarea a rămas neterminată. Scriind cu vocea sa proprie, Glatstein a descris și a celebrat Israelul, așa cum Yash - prins între der alter heym și America - nu a putut.

Casa lor din Lublin →

Text de Ruth R. Wisse
Thanks to Max Tzinman

SAGA 2023

